

Modulespecifieke therapie bij afasie

Behandelmethodiek en diagnostiek

Judith Feiken
Anna Hüttmann
Petra Links

© 2020, Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum BV, Postbus 43, 9400 AA Assen.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

NUR 896

ISBN folioboek 978 90 232 5697 7

ISBN ebook 978 90 232 5698 4

Grafische verzorging en epub: LINE UP boek en media bv, Groningen
Omslagontwerp: Kim Boeren, Viesrood grafisch en interactief ontwerp, Zwolle
Uitgave: Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum, Assen
Druk: Drukkerij Van Gorcum, Raalte

Inhoud

V

Voorwoord	VII
Afkortingen	IX
Inleiding	X
Hoofdstuk 1 Taalfuncties en taalvaardigheden	1
1.1 Taalvaardigheden – enkele route (taalmodaliteiten)	3
1.1.1 Mondelinge productie	3
1.1.2 Schriftelijke productie	3
1.1.3 Auditief begrip	4
1.1.4 Visueel begrip	4
1.2 Taalvaardigheden – meerdere routes	5
1.2.1 Naspreken	5
1.2.2 Schrijven op dictaat	5
1.2.3 Hardop lezen	5
1.2.4 Overschrijven	6
1.3 Linguïstische variabelen	6
Hoofdstuk 2 Modulespecifieke therapie	7
2.1 Theoretisch kader	8
2.2 Werkwijze in de praktijk	11
2.3 Stimulatietherapie en strategietraining	13
2.3.1 Mondelinge productie	13
2.3.2 Schriftelijke productie	25
2.3.3 Auditief begrip	37
2.3.4 Visueel begrip	48
2.4 Compenserende strategietraining	66
2.4.1 Mondelinge productie	66
2.4.2 Schriftelijke productie	68
2.4.3 Auditief begrip	71
2.4.4 Visueel begrip	72
2.5 Adviezen aan PMA en gesprekspartners	73
2.5.1 Mondelinge productie	74
2.5.2 Schriftelijke productie	75
2.5.3 Auditief begrip	77
2.5.4 Visueel begrip	78

Hoofdstuk 3	(Multi)modale therapie	81
Hoofdstuk 4	Cognitief linguïstische therapie (CLT)	85
	(gericht op linguïstische niveaus)	
4.1	Semantische therapie	86
4.2	Fonologische therapie	86
Hoofdstuk 5	Diagnostiek modulespecifieke stoornis	87
5.1	Per taalmodaliteit (en module)	90
5.1.1	Mondelinge productie	90
5.1.2	Schriftelijke productie	93
5.1.3	Auditief begrip	96
5.1.4	Visueel begrip	99
5.2	Per semantische, intralexicale of sublexicale route	102
5.2.1	Naspreken	102
5.2.2	Schrijven op dictaat	103
5.2.3	Hardop lezen	104
5.2.4	Overschrijven	105
Hoofdstuk 6	Casusbespreking	107
6.1	Diagnostiek	108
6.1.1	Overdracht vanuit het ziekenhuis	108
6.1.2	Logopedisch onderzoek revalidatiecentrum	109
6.1.3	Linguïstisch vervolgonderzoek (modulespecifiek)	115
6.2	Therapie	117
6.2.1	Mondelinge woordvinding	118
6.2.2	Vloeiendheid en initiatie	118
6.2.3	Schrijven	118
6.2.4	Communicatieadvies	119
Literatuur		123
Over de auteurs		132

Rood	Mondelinge productie
Groen	Schriftelijke productie
Blauw	Auditief begrip
Grijs	Visueel begrip
Geel	Sub- en intralexicale routes

Betekenis van kleuren MST.

Voorwoord

Modulespecifieke therapie (MST) wekte al gedurende de opleiding Neurolinguïstiek aan de Rijksuniversiteit Groningen onze interesse. Als afgestudeerde logopedisten verwonderden we ons over de vele publicaties over linguïstische diagnostiek en therapie waarvan we geen vertaalslagen zagen in de logopedische praktijk. Voortvloeiend uit onze masterscriptie volgde onder begeleiding van en samen met onze docent, prof. dr. Roelien Bastiaanse, het boek *Afasie: diagnostiek en therapie: een linguïstische benadering* (Links, Feiken & Bastiaanse, 1996). Dit bleek een schot in de roos. Op verzoek van een logopediewerkgroep in Nederland ontwikkelden we vervolgens de scholing 'linguïstisch georiënteerde diagnostiek en therapie bij afasie', eerst onder de noemer 'PALPA-cursus', later onder die van de 'Ellis & Young-cursus'.

Aanvankelijk richtten we ons tijdens deze scholing voornamelijk op de diagnostiek en gaven we een aantal handreikingen ten aanzien van therapie. De vraag naar meer kaders voor de logopedische behandeling was echter groot en daarom hebben we op basis van literatuuronderzoek en eigen klinische ervaring veel nieuwe inzichten toegevoegd aan deze scholing. Zo is er bijvoorbeeld een nieuwe indeling ten aanzien van therapeutische benaderingswijzen toegevoegd naar aanleiding van een gezamenlijk literatuuronderzoek in samenwerking met dr. Marina Ruiter en prof. dr. Patrick Santens. Het betreft de aansluiting van deze therapeutische benaderingswijzen op natuurlijke herstelprocessen na hersenletsel (Feiken, Santens & Ruiter, 2015). Zo is in de loop der tijd een gestandaardiseerde behandelmethodiek ontstaan: de modulespecifieke therapie (MST).

MST betreft de taaltherapie bij afasie die aansluit op de specifieke onderliggende taalproblematiek van een persoon met afasie (PMA) en op de fase na het hersenletsel. De logopedist stelt op basis van een uitgebreide analyse van de onderliggende stoornissen in het taalverwerkingsproces een therapieplan op en bouwt de moeilijkheidsgraad op, onder andere door rekening te houden met linguïstische variabelen. MST heeft als doel de afasiebehandeling zoveel mogelijk op maat aan te bieden, om daarmee zoveel mogelijk effectiviteit van logopedische therapie te bereiken.

Inmiddels is MST gedigitaliseerd en als oefenprogramma ondergebracht in de Speech Therapy App (STAPP) (Feiken, 2019). STAPP is een logopedische applicatie die aansluit op de logopedische behandeling van neurologische patiënten met spraak- en taalstoornissen. In deze STAPP is naast de MST-module ook een module opgenomen voor de behandeling van spraakapraxie. Voor deze module is het Therapeutisch Instrument voor Apraxie van de Spraak (TIAS) (Feiken, 2016) de basis.

Het MST-keuzemenu onder STAPP begeleidt de logopedist bij de keuze van de juiste oefeningen en adviezen. De logopedist geeft eerst aan wat het oefendoel is (de hulpvraag). Het betreft de taalvaardigheid die de PMA wil gaan verbeteren, zoals de mondelinge productie, de schriftelijke productie, het auditief begrip of het visueel begrip. Vervolgens geeft de logopedist aan welke onderliggende linguïstische module, gerelateerd aan het taalverwerkingsmodel van Ellis en Young (1988), hierbij is aangedaan en de veroorzaker is van de problemen met deze taalvaardigheid. Na elke logopedische behandeling zet de logopedist oefeningen klaar van het niveau waarop op dat moment geoefend wordt. De PMA kan deze oefeningen vervolgens zelfstandig op elk gewenst moment en op elke gewenste plaats uitvoeren.

Judith Feiken, Anna Hüttmann en Petra Links

Afkortingen

AAS	auditief analysesysteem
AIL	auditief inputlexicon
FOL	fonologisch outputlexicon
FN	foneemniveau
GOL	grafemisch outputlexicon
GN	grafeemniveau
SS	semantisch systeem
VAS	visueel analysesysteem
VIL	visueel inputlexicon
ASTA	Analyse van de Spontane Taal bij Afasiepatiënten
CIAT	Constraint Induced Aphasia Therapy
CILT	Constraint Induced Language Therapy
CLT	cognitief linguïstische therapie
CVA	cerebrovasculair accident, ofwel een beroerte
DIAS	Diagnostisch Instrument voor Apraxie van de Spraak
ICF	International Classification of Functioning, disability and health
ICVA	ischemisch cerebrovasculair accident
MLU	mean length of utterance (gemiddelde uitingslengte)
MST	modulespecifieke therapie
NAH	niet-aangeboren hersenletsel
NBT	Nederlandse Benoemtest
PALPA	psycholinguïstisch testinstrument voor onderzoek naar de taalverwerking van afasiepatiënten
PMA	persoon met afasie
RATS	Rotterdamse Afasie Therapie Studie
SAT	Semantische Associatie Test
STAPP	Speech Therapy App
TIAS	Therapeutisch Instrument voor Apraxie van de Spraak
TTR	type-tokenratio
WEZT	Werkwoorden- en Zinnentest

Inleiding

X

Afasie is een verworven taalstoornis, veroorzaakt door focaal hersenletsel, meestal in de linkerhersenhelft in de zogenoemde gebieden van Broca en Wernicke. Het is een symptoom van niet-aangeboren hersenletsel (NAH) (Bastiaanse, 2010; den Boer & Hüttmann, 2019). De literatuur binnen de afasietherapie beschrijft twee stromingen, te weten cognitief linguïstische therapie (CLT) en functionele therapie (Visch-Brink & Wielaert, 2005; Wilssens et al., 2015). Bij CLT stelt de logopedist op basis van een linguïstische analyse van de testgegevens een therapieplan op (Visch-Brink, Links & Hurkmans, 2012; Raven-Takken, 2014). In de internationale literatuur wordt hier ook wel naar verwezen als ‘de cognitief neuropsychologische benadering van onderzoek en therapie bij afasie’ (Whitworth, Webster & Howard, 2014).

In veel studies richt CLT zich op de stimulatie van het linguïstische niveau dat op basis van de diagnostiek verantwoordelijk wordt gehouden voor de symptomatologie. Linguïstische niveaus zijn semantiek, fonologie en syntaxis. Het doel van de CLT is een dergelijk niveau te activeren en daarmee zowel de taalproductie als het taalbegrip positief te beïnvloeden (Robert & Mariën, 2006; de Jong-Hagelstein et al., 2012).

Modulespecifieke therapie (MST) is een andere aanpak binnen de CLT die nog specifiek aansluit op de diagnostiek gericht op de onderliggende stoornis(sen) in het taalverwerkingsproces. Deze biedt een theoretisch raamwerk voor het opstellen van een therapieplan dat aangrijpt op de onderliggende stoornis die hoofdvast verantwoordelijk is voor de symptomatologie bij taalvaardigheden, zoals mondelinge productie, schriftelijke productie, auditief begrip en visueel begrip (Links et al., 1996; Feiken & Links, 2002; Bastiaanse, 2010). MST zet zowel in op stimulatietherapie als op strategie training. Dit is gebaseerd op onderzoek waaruit is gebleken dat er meer kans is op effect van therapie en op generalisatie naar ongetrainde items als er binnen de therapie aandacht is voor het aanleren van een specifieke strategie (Whitworth et al., 2014).

MST is bij uitstek ‘therapie op maat’ en gaat ervan uit de taalstoornis zo effectief en efficiënt mogelijk te behandelen (Miceli, Amitrano, Capasso & Caramazza, 1996; Cardell & Chenery, 1999; Brunsdon, Coltheart & Nickels, 2005; Jacquemot, Dupoux, Robotham & Bachoud-Levi, 2012; Whitworth et al., 2014). Een probleem in bijvoorbeeld de mondelinge productie kan worden veroorzaakt door verschillende onderliggende stoornissen. Er kan een probleem zijn met het bedenken van concepten, met de toegang tot de gesproken woordvormen, maar ook met het in-

vullen van de juiste klanken op de juiste positie in een woord. MST richt zich heel specifiek op de module in het taalverwerkingsproces waar het misgaat en maakt gebruik van functies die intact zijn gebleven ten behoeve van de strategietraining.

Hoewel MST een stoornisgerichte benadering betreft, is het einddoel een verbetering van de functionele communicatie in de dagelijkse praktijk. Gerelateerd aan de domeinen van het ICF-model (ICF: International Classification of Functioning, Disability and Health) (zie tabel 0.1) richt de benadering zich primair op het domein 'functie en structuur' en secundair op de domeinen 'activiteit' (vaardigheid) en 'participatie' (World Health Organization, 2001). In het domein 'functie en structuur' gaat het om een onderdeel van het taalverwerkingsproces. In het domein 'activiteit' (vaardigheid) gaat het om een complexe activiteit, zoals een van de taalmodaliteiten (spreken, lezen, schrijven en auditief begrijpen) of andere vaardigheden zoals naspreken en hardop lezen. Ten aanzien van het domein 'participatie' gaat het om het begrijpen en/of overbrengen van een communicatieve boodschap in de dagelijkse praktijk (Feiken et al., 2015).

Tabel 0.1 Voorbeelden van spraak en taal binnen het ICF-model (uit: Feiken et al., 2015).

Domeinen (ICF)	Herstel	Voorbeeld
Functie en structuur	Elementaire functie	Spierbeweging of een onderdeel van het spraak- en taalproces (bijvoorbeeld één module)
Activiteit (vaardigheid)	Complexe activiteit	Spreken, lezen, schrijven, naspreken en dergelijke
Participatie	Rol in maatschappij	Het overbrengen van een communicatieve boodschap binnen een, voor de PMA sociaal-maatschappelijk relevante, communicatieve situatie (bijvoorbeeld e-mailen met vrienden om sociaal contact te onderhouden)

Dit boek over **modulespecifieke therapie (MST)** beschrijft de werkwijze van een cognitief linguïstische therapie (CLT) op maat voor alle modulespecifieke taalstoornissen op klank- en woordniveau bij personen met afasie (PMA). Met het boek als naslagwerk kunnen gerichte keuzes worden gemaakt ten aanzien van linguïstisch vervolgonderzoek en de invulling van de logopedische therapie, zoals oefentaken, moeilijkheidsgraad, cues, strategieën en communicatieadviezen.

Om een breder beeld van taaltherapie te schetsen bespreekt dit boek aanvullend de multimodale aanpak van therapie alsmede CLT gericht op linguïstische niveaus, zoals semantische therapie en fonologische therapie. Het MST-oefenprogramma van de Speech Therapy App (STAPP) heeft dezelfde kaders als dit boek. Daarom is ter verduidelijking van de MST-methodiek de werkwijze met de STAPP als voorbeeld opgenomen. Daarnaast wordt verwezen naar andere therapieprogramma's.

Het boek beoogt een praktisch handboek te zijn voor studenten, logopedisten en klinisch linguïsten.

Opbouw

Hoofdstuk 1 is een inleidend hoofdstuk en beschrijft in het kort *het functioneren van de taalverwerking op klank- en woordniveau* bij mensen die een normale taalontwikkeling hebben doorgemaakt. Dit gebeurt aan de hand van de taalverwerkingstheorie en het hierop gebaseerde taalverwerkingsmodel van Ellis en Young (1988). **Hoofdstuk 2** beschrijft *de behandelmethodiek van MST*. Het geeft eerst een uiteenzetting van het theoretisch kader, geeft een toelichting op de werkwijze in de praktijk en beschrijft vervolgens per onderliggende stoornis welke oefeningen en (therapeutische) interventies geschikt zijn. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in de therapeutische benaderingswijzen stimulatietherapie en de verschillende vormen van strategietraining, namelijk faciliterende strategietraining, preventief adaptieve strategietraining en compenserende strategietraining. Telkens is aangegeven op welke wijze de linguïstische variabelen, zoals woordlengte, woordfrequentie en voorstelbaarheid, een rol spelen bij de opbouw in de therapie. Ook zijn er per onderliggende stoornis specifieke communicatieadviezen opgesteld voor de PMA en voor de gesprekspartner. **Hoofdstuk 3 en 4** beschrijven hoe invulling te geven aan de CLT als een onderliggende stoornis niet geheel duidelijk is, als er meerdere modules binnen een taalmodaliteit vergelijkbaar zijn aangedaan of als er sprake is van ernstige problemen in alle taalmodaliteiten. Hoofdstuk 3 bespreekt de *multi-modale therapie* en hoofdstuk 4 CLT als deze gericht is op linguïstische niveaus, zoals *semantische therapie en fonologische therapie*. **Hoofdstuk 5** beschrijft aan de hand van een *casus* hoe MST kan worden toegepast in de klinische praktijk. **Hoofdstuk 6** beschrijft ten slotte *de wijze van diagnosticeren* waarmee een modulespecifieke stoornis is vast te stellen aan de hand van de symptomatologie per module en aan de hand van de CAT-NL (Visch-Brink, Vandenborre, de Smet & Mariën, 2014) en de PALPA (Bastiaanse, Bosje & Visch-Brink, 1995). Hiermee biedt het richting aan de hypothese toetsende manier van het linguïstisch onderzoek.

Dit boek sluit volledig aan op de inhoudelijke informatie van de huidige cursus Ellis & Young die wordt aangeboden door het UMCG Centrum voor Revalidatie en kan hierbij als cursusboek worden ingezet. Ook is het boek een inhoudelijke handleiding van de MST-module van de Speech Therapy App (STAPP). Het gaat om de theoretische verantwoording, een beschrijving van de benodigde diagnostiek vooraf, de werkwijze in de praktijk en een overzicht van de MST-oefeningen.

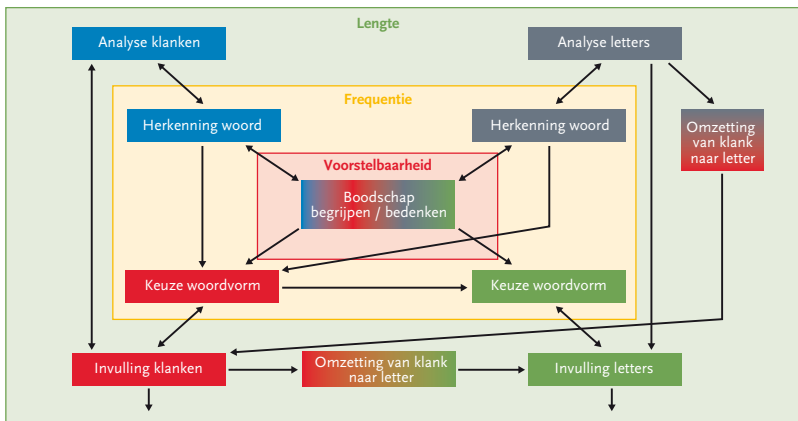
1

Taalfuncties en taalvaardigheden

Er is veel onderzoek gedaan naar de cognitieve verwerking van taal bij gezonde proefpersonen en bij proefpersonen met afasie. Op deze wijze werd veel bekend over de manier waarop taal wordt verwerkt en welke functies onafhankelijk van elkaar kunnen functioneren (= dubbele dissociatieprincipe; Bastiaanse, 2010). Er bestaan meerdere taalverwerkingstheorieën. Vaak zijn deze complementair aan elkaar. Bastiaanse (1993) beschrijft in haar proefschrift bijvoorbeeld hoe de theorie van Ellis en Young (1988; 1996) aansluit op de theorie van Levelt (Levelt & Speaking, 1989) over de productie van gesproken zinnen en de theorie van Black, Nickels en Byng (1991) over het begrijpen van zinnen (Links et al., 1996). Omdat MST zich alleen richt op de onderliggende stoornissen op klank- en woordniveau, houdt deze methodiek de taalverwerkingstheorie van Ellis en Young aan, waarbij gebruikgemaakt wordt van hun overzichtelijke en in de klinische praktijk goed bruikbare taalverwerkingsmodel (afbeelding 1.1).

De taalverwerking is te verdelen in taalfuncties en taalvaardigheden:

- Functies zijn in het taalverwerkingsmodel weergegeven als modules en routes. Een module geeft 1) een opslagplaats (bijvoorbeeld een lexicon, dat abstracte woordvormen bevat) weer, of 2) een verwerkingsproces (bijvoorbeeld een decoderproces, zoals het auditieve analysesysteem (AAS) of een codeerproces zoals het grafeemniveau (GN).
- Taalvaardigheden zijn complexe activiteiten waarvoor meerdere modules nodig zijn. Ze kunnen worden onderverdeeld in vaardigheden bestaande uit 1) een enkele route (taalmodaliteiten), zoals het mondeling benoemen, en 2) vaardigheden waarbij verschillende routes actief zijn, zoals het hardop lezen.

Laat taalmodaliteiten zien

Afbeelding 1.1 Taalverwerkingsmodel, gebaseerd op de taalverwerkingstheorie van Ellis en Young (1988).

Omdat de uitvoering van vaardigheden via verschillende modules verloopt, is een stoornis in een of meerdere van die modules van invloed op de uitvoering ervan. Dit veroorzaakt de symptomen (zoals een verminderd taalbegrip of een mondelinge productiestoornis) die een PMA beperken in zijn talig en communicatief functioneren.

2.3 Stimulatietherapie en strategietraining

Voor de stimulatietherapie zijn bij de meeste oefentaken cues op te roepen door gebruik te maken van de hulpknoppen links onder in het scherm. De cues zijn erop gericht de betreffende module te faciliteren.

13

Afbeelding 2.4 De hulpknoppen (cues) bij de oefentaken van MST in STAPP.

Daarnaast kan een PMA ten behoeve van de strategietraining suggesties opvragen door te klikken op de hulpknop 'Strategieën' (rechtsboven). De strategieën zijn er telkens op gericht de PMA te leren om de werking of de toegang tot de betreffende module te faciliteren. Het gaat daarbij om faciliterende en adaptieve strategieën. Sommige van deze strategieën zijn daarnaast ook in te zetten als compenserende strategie. Als de therapie zich geheel en alleen richt op compenserende strategie, kiest de logopedist voor de oefeningen onder het kopje 'Compensatie'.

Afbeelding 2.5 De hulpknop 'Strategieën' bij de oefentaken van MST in STAPP.

Per module volgt nu een beschrijving van de stimulatietherapie en strategietraining van de modulespecifieke behandelaanpak op klank- en woordniveau. Aansluitend volgt telkens een overzicht van de bijbehorende taken, en per taak een toelichting met een schermopname van een van de oefenitems van die taak.

2.3.1 Mondelinge productie

Mondelinge output van het SS

Stimulatietherapie richt zich bij een mondelinge outputstoornis vanuit het SS op het reactiveren van het semantische netwerk rondom een woord (Boyle, 2010; Kiran & Bassetto, 2008). Deze therapie komt overeen met semantische therapie, zoals beschreven in paragraaf 4.1 (Nouwens et al., 2014). Er kan worden geoefend met auditieve en visuele semantische begripsoefeningen, zoals het beoordelen van betekenisgerelateerdheid tussen afbeeldingen, woorden en omschrijvingen. Meer modulespecifiek richt de stimulatie zich op de conceptvorming en op het opstellen van een meer specifieke preverbaal boodschap. Passende oefeningen zijn opnoe-

men binnen een semantisch kader, associëren en mondeling benoemen. Passende cues zijn semantisch van aard, zoals een afbeelding of een omschrijving (Rose & Douglas, 2008; Hashimoto, Widman, Kiran & Richards, 2013).

Strategietraining richt zich erop meer specifieke semantische informatie te activeren voor een gerichtere activatie van de woordvormen in het FOL (faciliterend). Voorbeelden zijn een woord met een vergelijkbare betekenis (synoniem), een woord dat ermee te maken heeft (associatie), de categorie waartoe het woord behoort, een ander woord uit dezelfde categorie of een omschrijving (Francis, Clark & Humphreys, 2002). Het nemen van een korte denkpauze kan ook een passende strategie zijn (preventief) (Feiken et al., 2015).

Bij deze therapie wordt vaak onderscheid gemaakt tussen het oefenen met zelfstandige naamwoorden en werkwoorden. Stimulatie van werkwoorden op woordniveau heeft alleen nut als er sprake is van een woordvindstoornis en niet als er sprake is van een syntactisch (grammaticaal) probleem. In het geval van syntactische stoornissen kan de therapie zich het beste richten op het oproepen van werkwoorden binnen een zinsstructuur (Schneider & Thompson, 2003; Links, Hurkmans & Bastiaanse, 2010). Veel van de genoemde oefeningen kunnen ook voor compenserende strategietraining worden ingezet, omdat door het oproepen van betekenisinformatie (categoriennaam, associatie, omschrijving en/of synoniem) de PMA ervoor zorgt dat de gesprekspartner hem beter begrijpt (Francis et al., 2002). De moeilijkheidsgraad van de taken hangt samen met de mate van voorstelbaarheid van de oefenitems, met het feit of ze al dan niet zijn afgebeeld en met het aantal semantische afleiders (bij de begripstaken).

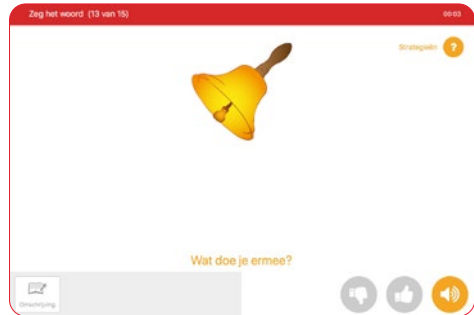
Oefeningen	
Betekenisrelatie - afbeeldingen	
Mondeling benoemen - afbeelding (zvw)	
Mondeling benoemen - afbeelding (multi)	
Opnoemen - associaties	
Mondeling benoemen - categorie	
Mondeling benoemen - afbeelding (ww)	
Mondeling benoemen - synoniem	

Afbeelding 2.6 Overzicht oefeningen bij een stoornis in de mondelinge output van het SS.

Betekenisrelatie – afbeeldingen

Instructie	Klik op het plaatje dat qua betekenis past.
Doel	Het stimuleren van de semantische conceptrelaties tussen afbeeldingen.
Toelichting	Het vaststellen van een betekenisrelatie tussen concepten kan zonder activatie van de bijbehorende woordvormen en gebeurt in het non-verbale deel van het semantische systeem. Als een PMA dit moeilijk vindt, zal dit van invloed zijn op alle taalmodaliteiten.
Oefenitems	Een hoofdafbeelding met twee of drie andere afbeeldingen. Het antwoord is een afbeelding van een semantisch gerelateerd item. De afleiders zijn niet-gerelateerd. Makkelijk: één afleider / moeilijk: twee afleiders.
Voorwaarden	Herkenning van afbeeldingen.
Cues	Gesproken woord / geschreven woord.
Strategieën	Faciliterend: roep betekenisinformatie op.
Oefenvariatie	Benoem de woorden passend bij de verschillende afbeeldingen. Leg uit waar de betekenisrelatie uit bestaat.

Mondeling benoemen – afbeelding zelfstandig naamwoord

Instructie	Zeg het woord.
Doelen	Het reactiveren van de betekenis en het semantische netwerk van de afbeelding voor een gerichte activatie van de woordvorm in het FOL.
Toelichting	Mondeling benoemen verloopt via de route SS, FOL en FN. De afbeelding van de taak roept betekenisinformatie op, waarmee een woordvorm wordt geactiveerd in het FOL.
Oefenitems	Een afbeelding. Er is één oefenniveau, namelijk met hoogvoorstelbare items.
Voorwaarden	Herkenning van afbeeldingen.
Cues	Omschrijving.
Strategieën	Faciliterend en compenserend: roep betekenisinformatie op. Preventief: korte denkpauze (stop, denk, doe).
Oefenvariatie	Maak een zin met het doelwoord. Begin een gesprek over het doelwoord.